

MAGYAR GYÓGYSZERÉSZ SZEREPE A BOLGÁR GYÓGYSZERÉSZET ÉS KULTÚRA FEJLESZTÉSÉBEN

TELBIZOV RÁSKÓ ÉS DR. ZALAI KÁROLY

A közlemény a magyar—bolgár politikai, kulturális és ipari kapcsolatok rövid összefoglalása után rámutat a két nép közötti gyógyszerészeti kapcsolatokra, melynek megalapozója Szilágyi György magyar gyógyszerész volt.

Szilágyi Baján született, Pesten szerzett gyógyszerési oklevelet 1859-ben Nyugdtalan természetű, forradalmi felfogású, energikus egyéniség volt. Részt vett a lengyel, az amerikai és az olasz szabadságharcban, majd a török uralom alatt levő Bulgáriában telepedett le. Sumenben 1868-ban megalapította az első európai jellegű gyógyszertárat, aktívan részt vett a kulturális életben. Munkásságával beírta nevét a bolgár gyógyszerészet és Sumen városa kultúrátörténetébe is.

*

Közismert az a kölcsönös vonzalom és rokonszenv, amely a magyar és bolgár nép között fennáll. A barátság történelmi múltra tekint vissza, s a kapcsolatok különösképpen a 70 ezer lakosú Sumen városához fűződnek.

A nagy magyar hadvezér, *Hunyadi János*, a leigázott Balkán felszabadítására, a törökök Európából való kiűzésére több hadjáratot vezetett, s többek között Sumenben is megütközött a törökökkel. Sumen várát 1444-ben elfoglalta és leromboltatta. A most folyó ásatások bőséges anyaggal szolgálnak erről az eseményről.

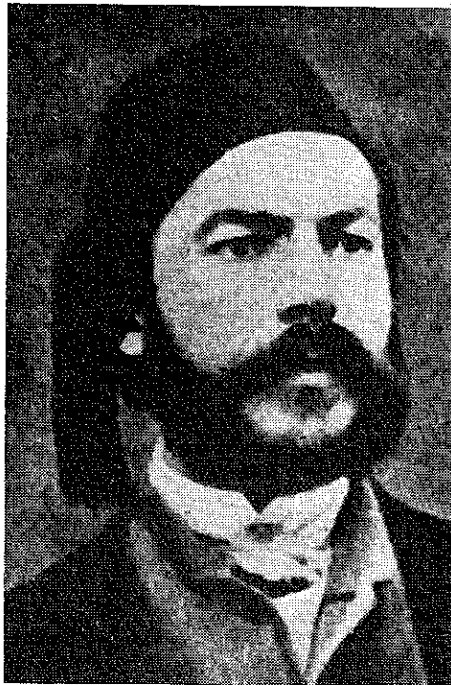
A magyar szabadságharc bukása után 1849. november 21-én érkezett kíséretével Sumenbe *Kossuth Lajos*. A teljesen keleties, sok minaretű városban a magyar szabadságharc lángelkű vezetője kétségtelenül élete legnehezebb hónapjait töltötte. Sumenből *Kossuth* Amerikába távozott, de ott maradt a magyar emigránsok nagy tábora, akik forradalmi érzületükkel, életszemléletükkel, életmódjukkal és tevékenységükkel kitörölhetetlen nyomokat hagytak a város és vele az egész, akkor már csaknem fél évezredes török elnyomásban, elmaradottságban tartott bolgár társadalom történelmében [1].

Az emigránsok *Egressy Gábornak*, a kor nagy magyar színészének közreműködésével bemutatták 1850. március 13-án *Szigligeti: Szökevény* c. darabját. Az előadás nagy számban jelentek meg sumeni polgárok is. Hatalmas érdeklődést váltott ki és sokáig mint egyedülálló eseményt emlegették. Ez volt Bulgáriában az első színelőadás, melynek hatására 1856-ban Sumenben már bolgár darabot játszottak, bolgár szereplőkkel [2, 3]. Egy másik magyar emigráns, *Sáfrányi Mihály* megszervezte az első bolgár szimfonikus zenekart. A kulturális élet mellett befolyást gyakoroltak a magyarok az ipari kialakulására, fejlődésére is: a bolgárok a magyaroktól tanulták el a sörfőzés mesterségét, ezt fejlesztve alapították meg Sumenben az első, napjainkban is egyik legjobb bolgár sörgyárat.

A felsoroltak közül *Kossuth* alakja fémjelzi leginkább Sumenben a magyar—bolgár kapcsolatok kultuszát. A magyar szabadságharc vezérének lakóházát 1933-ban emléktáblával jelölték meg, 1949-ben pedig — *Kossuth* Sumenbe érkezésének 100. évfordulóján — a házat magyar történelmi múzeumná nyilvánították. *Kossuth* emlékéért emeltek a főutcán felállított szobra és egy utcánév is őrzi [1].

Kevesen tudják — még gyógyszerészi körökben is —, hogy az előzőekben röviden összefoglalt politikai, kulturális és ipari magyar—bolgár kapcsolatokon kívül gyógyszerészeti vonatkozásban is jelentős esemény fűzi össze a két népet: több mint száz évvel ezelőtt, még a török félhold ötszáz évig tartó uralma alatt egy magyar gyógyszerész alapította meg bolgár földön a mai értelemben vett gyógyszerészetet.

Szilágyi György gyógyszerész egy évszázaddal ezelőtt (1868) alapította meg Sumenben — mely abban az időben a bolgár megújulás és kulturális élet legnagyobb központja volt — az első, az európai követelményeknek megfelelő gyógyszertárat és ezzel megindította a bolgár gyógyszertári hálózat fejlődését. Ő volt az első gyógyszertár-alapító, aki oklevelét európai egyetemen szerezte. Megérdemli tehát, hogy megemlékezzünk életéről, úttörő pályafutásáról. A török fezes, szakállas, merész tekintetű férfit fénykép mutatja be.

1 ábra. Szilágyi György sumeni gyógyszerész

Szilágyi György Baján született 1832-ben ágostai evangélikus vallású iparos család gyermekeként [4]. A bajai evangélikus egyházközség 1840-ben alakult, így a születési anyakönyvi adatok nem voltak fellelhetők [5].

Szilágyi György alap- és középfokú iskolai tanulmányait szülővárosában végezte [4]. Ezután a gyógyszerészi pályát választotta és oklevelét a

pesti Tudományegyetemen szerezte meg. Az Egyetem gyógyszerészi szigorlati jegyzőkönyveinek nyilvántartási adatai alapján az utolsó szigorlatát az 1858—59. tanévben, július 27-én tette le, amikor is farmakognóziából, kémiából, gyógyszerészi kémiából és törvénytanból vizsgázott *Seidl, Wertheimer és Müller* professzorok, ill. a felsorolásból szereplő utolsó tárgyból *Gebhardt* dékán előtt. A szigorlati jegyzőkönyvben 49. sorszámmal bejegyzettek szerint mind a négy vizsgát elégséges eredménnyel tette le, összesített eredménye: elégséges. Az esküvétel és a diploma átvételének napja 1859. július 27 [6].

Szilágyi György — az akkori időből származó források szerint — minden tekintetben érdekes, nyugtalan természetű, forradalmi felfogású egyéniség volt [7]. Ezt igazolja rendkívül változatos, mozgalmas életpályája. Részt vett a lengyel szabadságharcban (1861—62), mint a magyar ezred önkéntese. Utána Amerikában harcolt az északiak oldalán mint huszártiszt, a déliek elleni háborúban (1864). Tevékenységét *Lincoln* elnök is megemlíti emlékirataiban [8]. Vissz térve Európába, Olaszországba ment, ahol *Garibaldi* oldalán harcolt, majd nemsokára Konstantinápolyba került, s mint katonagyógyszerész belépett a török hadseregbe.

Ilyen minőségben került Bulgáriába, a Duna menti Ruszében. Itt megnősült: bolgár nőt vett feleségül. Két évi szolgálat után áthelyezték a sumeni helyőrségbe, ahol rövid szolgálat után kilépett a hadsereg kötelékéből, és mint civil, 1868-ban megalapította saját gyógyszerétárát, egy füvesbolttal szemben [8].

Szilágyi gyógyszerétárát európai mintára rendezte be, művészi kivitelezésű állványzattal, edényzettel és a legkorszerűbb gyógyszerekkel. Gyógyszertára jó hírnévnek örvendett és gazdaságilag is felvirágozott. Bulgária felszabadulása után elhagyta Sument, Rázgrádban dolgozott egy ideig, onnan ismét Ruszében költözött, ahol személyjogi gyógyszerétárát 1921-ben bekövetkezett haláláig vezette.

A gyógyszerészi tevékenységen túlmenően általános kulturális téren is aktívan tevékenykedett, és ezzel jelentős érdemeket szerzett a bolgár közéletben is.

Sumeni tartózkodása alatt közeli kapcsolatban állt a bolgár nemzeti hőssel, *Panajot Volovval*, aki abban az időben a helybeli bolgár forradalmi bizottság elnöke volt (1873—74), s akit kardvívásra is tanított. A helybeli Művelődési Egyletben vezetőségi tag volt, melynek keretében részt vett annak felvilágosító és művelődést terjesztő munkájában. Sokszor rendezője is volt a Művelődési Házban előadott színelőadásoknak, amelyeken egyúttal a díszleteket tervezte és kivitelezte. Kulturális tevékenysége szorosan kapcsolódott ahhoz a társadalmi haladáshoz elősegítő munkához, melyet bolgár földön *Kossuth* emigránsai kezdtek el. Fáradságtalanul harcolt a város és a bolgár nép kultúrájának növeléséért. Nagy műveltségű, zeneszerető, művészi — különösen színművészi — érzékkel megáldott és közbecsületben álló polgára volt Sumen városának. Házasságából öt gyermeke született: két lány és három fiú. Utóbbiak közül a legidősebb a bolgár hadsereg tüzérezredese, a második Ruszében fogor-

vos, a harmadik ugyancsak Ruszében gyógyszerész volt. *Szilágyi* 1921-ben halt meg Bulgáriában, Ruszében. Egy unokája él Szófiában [4].

Szilágyi György gyógyszerészi és közéleti tevékenységével beírta nevét nemcsak a bolgár gyógyszerészet, hanem Sumen város kultúrtörténetébe is. Mindezeket túlmenően a magyar—bolgár gyógyszerészeti kapcsolatok megteremtője volt, amely kapcsolatok a két baráti nép gyógyszerészei között ma is fennállnak.

IRODALOM

1. Nagy K.: Bemutatom Bulgáriát. Bpest (1970)
2. *Sztáncsev, Sz.* Dobri Voinikov Művelődési Ház 100 éves története. Jubileumi kiadás (1958)
3. *Dzsumaliev, G.* Színpadi élet a régi sumeni olvasóköriben a múlt század 50-es éveiben Jubileumi kiadás (1958).
4. *Dzsumaliev, G.* Sumen Szóbeli kiadás — 5. *Kemény G.* evangélikus lelkész esperes írásbeli közlése. — 6. Semmelweis Orvostudományi Egyetem, gyógyszerészeti szigorlatok jegyzőkönyve 1854—55-től. — 7. *Dzsumaliev, G.* Szilágyi György színpadi és kulturális tevékenysége Sumenban a bolgár megújulás korában. Kolarovgrádszka borba 62 sz. (454) VII évf. (1956).
8. *Zaháriev, Z.* Az első sumeni gyógyszerészeti megalapításának 100. évfordulójára. Farmácia (Szófia) 15, 2, 64 (1965).

P. Телбизов и др. К. Залаи: Роль венгерского фармацевта в развитии болгарской фармации и культуры

После краткого изложения венгерско-болгарских политических, культурных, промышленных связей, сообщение указывает на фармацевтические связи между двумя народами основателем которых считается венгерский фармацевт Дьердь Силади

Силади родился в г. Бая, (Бенгрия) диплом фармацевта он получил в Пеште в 1859 году. Он имел беспокойный характер, революционное мировоззрение, энергичность. Он участвовал в польской, американской и итальянской борьбах освобождения, затем обосновался в Болгарии находящейся под турецким господством. В Шумене он обосновал первую аптеку европейского типа, активно участвовал в культурной жизни. Своей деятельностью он вписал свое имя и в историю болгарской фармации и историю культуры города Шумен.

R. Telbizov and Dr. K. Zalai: Contributions of a Hungarian pharmacist to the development of pharmacy and culture in Bulgaria

After a brief review of Hungarian—Bulgarian cultural, industrial and trade relations, the pharmaceutical connections initiated in the XIX century by György Szilágyi, a Hungarian pharmacist born in Baja (Hungary), are related. Mr Szilágyi received his degree in 1859 in Budapest. He was a personality of revolutionary fervour, a participant of the Polish, American and Italian wars of independence. As he settled down in Bulgaria, the country was still under Turkish occupation. He established the first European type pharmacy in Sumen in 1868 and contributed actively to the cultural development of the country. Both the town of Sumen and the Bulgarian pharmacy has preserved the memories of his valuable activities.

R. Telbisov — Dr. K. Zalai: Die Rolle eines ungarischen Apothekers in der Entwicklung der bulgarischen Pharmazie und Kultur

Eingangs wird eine kurze Übersicht über die Entwicklung der ungarisch-bulgarischen politischen, kulturellen und industriellen Beziehungen geboten, sodann werden die Beziehungen im Bereich der Pharmazie erwähnt deren Schrittmacher György Szilágyi, ungarischer Apotheker war.

Szilágyi wurde in Baja (Ungarn) geboren, das Diplom

in der Pharmazie erwarb er in Pest 1859. Er war mit seiner unruhiger Natur und revolutionärer Besinnung eine profilierte Persönlichkeit. Er nahm teil in der Freiheitskämpfen von Polen, Amerika und Italien und später übersiedelte er nach Bulgarien damals unter türkischer

Hererrschaft. 1862 gründete er in Sumen die erste Apotheke von europäischem Format; er nahm auch im kulturellen Leben aktiven Teil. Mit seiner Tätigkeit machte er sich einen Namen in der bulgarischen Pharmazie und der Kulturgeschichte von Bulgarien.

(Gyógyszer-ellenőrző Laboratórium Sumen, Bulgária és Semmelweis Orvostudományi Egyetem Gyógyszertára, Budapest IX., Hógyes Endre u. 7.)

Érkezett: 1971. III. 19

Gyógyszerészet 15. 271 1971.

A BUDA-VÁRI „FEKETE SAS” GYÓGYSZERTÁR HOZZÁSZÓLÁS CZAGÁNY ISTVÁN HASONLÓ CÍMŰ DOLGOZATÁHOZ

DR. TÁPLÁNYI ENDRE

Czagány István műemléktörténeti, művészettörténeti, valamint gyógyszer-történeti szempontból értékes munkáját néhány gyógyszerészeti vonatkozású adattal egészítem ki.

A szerző által említett Beer József Kajetán gyógyszerész 1761. okt. 23-án folyamodványt nyújtott be a Városi Tanácshoz a Várban levő, eladásra kerülő tábori gyógyszer-tár megvételére. A vételt megelőzően polgárjogot kért a várostól, mivel polgári üzletet, adásvételt csak városi polgár folytathatott abban az időben. A jogmegadás biztosítása céljából Beer felajánlotta, hogy a városi kórház szegényei részére a szükséges gyógyszereket ingyen szolgáltatja ki. Ebbe a város könnyen belement, így Beer a polgárjogot 1762. jan. 11-ével meg is kapta [1].

A város élt a felajánlott lehetőségekkel, és a városi kórház részére rendelt nagy mennyiségű gyógyszerrel szinte tönkretette a tulajdonost Beer megbánva ajánlatát, egy év múlva beadványt adott a Városhoz és kérte, hogy mentse fel a kötelezettsége alól — vagy legalábbis a szállítandó gyógyszerek felét térítse meg (mivel egészen ingyen nem adhatja) —, különben anyagilag teljesen ruinálódik. Kérelmét a Tanács elutasította [1].

1763. ápr. 7-én Mária Terézia latin nyelvű leiratot intézett a Budai Tanácshoz, melyben a Beer József Kajetán nevére szóló gyógyszer-tár adásvételét jóváhagyta. A tulajdonos a Tanács 1763. okt. 27-én kelt elutasító határozatát megfellebbezte a legfelsőbb helyre, és erre a Tanács 1764. márc. 8-án, illetve 14-én kelt határozatával Beert minden kötelezettség alól felmentette, s így a Város a gyógyszer felétől is elesett [1].

Mária Terézia leirata az adásvételi jóváhagyáson kívül biztosította a gyógyszer-tár nyilvános polgári jellegét is. A gyógyszer-tár ekkor „Fekete Sas”-néven működött a Várban, a volt Dísz téren. Később az 1800-as évek első felében (1834-ben) Grönberg Ferenc után — aki „Udvari gyógyszerész” címet kapott — a „Császári Királyi Udvari Gyógyszertár” elnevezést vette fel [4]. A későbbi tulajdonosok mindegyike folyamadt a címért, amit

meg is kaptak. A gyógyszer-tár reáljogosultságát a Budai Tanács a 27 051—1856. számú rendeletével ismerte el [4]. Erről a Fővárosi Levéltárban található, Grönberg Ferenc nevére szóló, német nyelvű leirat tanúskodik.

A tulajdonosok változásával a reáljogosultság is változott. A reáljogot 1857-ben Majláth Rudolf és felesége, 1859-ben Bakács Sándor, 1868-ban Pichler Győző, 1872-ben pedig dr. Telkessy Iván kapta meg 1906-ban az akkori B. M. 131. 391—1906. sz. rendelettel a Dísz téren levő gyógyszer-tárat a VIII. ker. Baross utca 44. szám alá helyezte. Az áthelyezéssel együtt nevét is megváltoztatta a gyógyszer-tár: „Szent Szív” elnevezést vette fel [1]. Eredetileg a rendelet a Szcitovszky tére való áthelyezésére szólt, de ott alkalmas helyiség nem volt, ezért az akkori miniszter a VIII. ker. Mária utca és VIII. ker. Baross utca sarkán levő házba való elhelyezéséhez hozzájárult [4] (Ez a gyógyszer-tár felújított állapotban ma is működik Murányi Dénesné vezetésével, a Fővárosi Tanács 807-es gyógyszer-táraként.)

Dr. Telkessy Iván után örökösei kapták meg a „Szent Szív” gyógyszer-tár reáljogát 1919-ig; ekkor Bartha Endre és felesége (Hoffmann Magdolna), majd Weöres Gyula és felesége (Gayer Sarolta) 1933-ig, utána özv. Spergely Imréné és fia, utánuk dr. Görgő Tibor, ezután Ember Elek, 1943-ban pedig Remesák Miklós, ill. 1947-ben Réthelyi Károly, dr. Réthelyi Jenő, végül Németh Edit voltak a reáljogositvány utolsó tulajdonosai [2].

IRODALOM

1. Dr. Baradlay J., Bárszky E.: A magyar gyógyszerészet története. Budapest (1930).
2. Faragó S., Mánkus D., Somogyi S.: Gyógyszerészek Naptára (1947).
3. Dr. Szász T.: Gyógyszerészi Almanach (1942).
4. Dr. Szankay I.: A gyógyszerészetre és a budapesti gyógyszer-tárakra vonatkozó adatok Budapest (1933).

(Fővárosi Tanács Gyógyszertári Központja,
822-es Gyógyszertár)